

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIOLOGI OCH
ARBETSVETENSKAP

ADHD, KRIMINALITET OCH SOCIAL UTSATTHET

En systematisk litteraturstudie

Ellen Gustafsson och Emelie Nilsson

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	Examensarbete i kriminologi
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Robin Andersson Malmros

Abstract

Titel: ADHD, kriminalitet och social utsatthet – en systematisk litteraturstudie

Författare: Ellen Gustafsson och Emelie Nilsson

Handledare: Robin Andersson Malmros

Examinator: Henrik Lundberg

Typ av arbete: Examensarbete för kandidat i kriminologi, 15 hp

Tidpunkt: VT 2023

Antal tecken inkl. blanksteg: 69 675 (inklusive artikelmatris)

Syfte och frågeställningar: Studiens syfte är att kartlägga sambandet mellan kriminalitet och ADHD med särskilt fokus på hur social utsatthet påverkar sambandet. Studien besvarar frågeställningarna:

1. Hur beskriver tidigare forskning sambandet mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet?
2. Vilka typer av social utsatthet beskrivs ha tydligast medierande påverkan på sambandet mellan ADHD och kriminalitet?
3. Baserat på ovanstående resultat, vilka slutsatser kan dras om hur verksamt ADHD-testning i utsatta områden skulle vara?

Metod och material: Metoden som använts i denna studie är en systematisk litteraturöversikt där flertalet artiklar analyserats utifrån teorin The general theory of crime, mer specifikt begreppet låg självkontroll (Gottfredson & Hirschi, 1990) samt begreppet social utsatthet, detta för att ge läsaren en bredare förståelse av begreppet men också för en djupare analys.

Huvudresultat: I resultatet framkom att det finns stöd för ADHD-screening av barn i utsatta områden men att komplexiteten i vad det skulle innebära gör det hela svårt att genomföra.

Nyckelord: *ADHD, kriminalitet, låg självkontroll, social utsatthet, stigma*

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte.....	2
1.2 Frågeställning	2
1.3 Uppsatsens disposition	2
2. Bakgrund	3
2.1 ADHD.....	3
2.2 Kriminalitet.....	5
2.3 Social utsatthet, geografi och kriminalitet.....	5
3. Teoretiska perspektiv.....	6
3.1 The general theory of crime.....	6
3.2 Social utsatthet.....	8
3.2.1 Familjevillkor	9
3.2.2 Ekonomiska villkor.....	9
3.2.3 Samhällets villkor	10
3.2.4 Hälsovillkor	10
3.3 Summering.....	10
4. Metod.....	11
4.1 Artikelmatris.....	14
4.1 Validitet och reliabilitet.....	19
4.3 Analytiskt ramverk	19
4.2 Etiska reflektioner.....	20
5. Resultat och analys	21
5.1 Låg självkontroll.....	21
5.2 Social utsatthet.....	22
5.2.1 Familjevillkor	22
5.2.2 Ekonomiska villkor.....	23
5.2.3 Samhälleliga villkor.....	25
5.2.4 Hälsovillkor	26
6. Avslutande diskussion & slutsatser	27
6.2 Slutsatser.....	28
6.2.1 Hur beskriver tidigare forskning sambandet mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet?.....	29
6.2.3 Vilka typer av social utsatthet beskrivs ha tydligast medierande påverkan på sambandet mellan ADHD och kriminalitet?.....	29
6.2.3 Baserat på ovanstående resultat, vilka slutsatser kan dras om hur verksamt ADHD-testning i utsatta områden skulle vara?.....	30
Referenslista	31

Bilagor	35
Bilaga 1	35
Bilaga 2	36

1. Inledning

Ett samhällsproblem som länge diskuterats i media är kriminalitet. Bakom kriminalitet finns en eller flera faktorer som påverkar individers val att begå brott. En del menar att det är genetiskt och andra hänvisar till miljön (Andershed & Andershed, 2005). En riskfaktor som enligt forskning är förknippad med kriminalitet är ADHD (Knecht m.fl. 2015). ADHD är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning där individer bland annat har svårt att tygla sin impulsivitet men också svårt att fokusera under exempelvis en lektion (Brar, 2012).

År 2022 kom Moderaterna i Region Stockholm med ett förslag gällande ADHD-screening på barn i utsatta områden. Moderaterna menar att det är en förebyggande åtgärd och ett led i att fånga upp barn som har ADHD för att sedan kunna erbjuda dessa barn frivillig behandling och rätt stöd i skolan. Syftet med detta var att ge barnen bättre möjlighet att klara skolan samt minska risken för att senare i livet hamna i ett eventuellt utanförskap. Förslaget var också tänkt att fungera förebyggande mot gängkriminalitet (Moderaterna, 2022). Detta förslag fick mycket kritik, där kritikerna till exempel menade att det skulle vara utpekande att bara screena barn i utsatta områden och att det skulle kunna leda till en stigmatisering av en grupp som redan är utsatt (Borg Skoglund, 2022). Enligt Lindblad m.fl. (2023) handlar förslaget om ett komplext samhällsproblem som förenklas och påstås kunna botas med medicin. De menar att kategorisering av människor i olika grupper inte löser problemet. Borg Skoglund (2022) menar att en screening av dessa unga individer, i kombination med en eventuell utredning samt medicinering, i bästa fall bara skulle ha en marginell effekt på framtida kriminalitet.

Sambandet ADHD och kriminalitet är synnerligen komplext. För att studera det, i relation till Moderaternas förslag om ADHD-screening, bör begreppet social utsatthet inkluderas.

Begreppet inkluderas också för att skapa en mer förstående och inkluderande samhällsmiljö för individer med diagnosen. Genom att utbilda fler, i exempelvis skolan skulle stigmat som diagnosen ofta innebär kanske minska, vilket i sin tur eventuellt kan leda till att flera vuxna med diagnosen söker stöttning och hjälp. I ett senare led skulle dessa föräldrar ha en bättre förmåga att stötta och hjälpa sina barn i deras eventuella ADHD-diagnos (Walker m.fl., 2008; Belcher, 2014; Barry & Gaines, 2008; Slobodin & Masalha, 2020).

Denna debatt visar på att det saknas kunskap om hur ADHD, kriminalitet och social utsatthet hänger samman. Genom att sammanställa befintlig forskning ämnar vi öka förståelsen för

kopplingen mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet. Vi har valt att genomföra en systematisk litteraturöversikt. Genom denna studie bidrar vi till ovanstående debatt och forskning eftersom studien ger ett objektiva perspektiv på debatten, förankrat i vetenskap, vilket gör den till ett viktigt bidrag.

1.1 Syfte

Med anledning av den intensiva debatt som följt på Moderaternas förslag att ADHD-testa barn i utsatta områden i syfte att förebygga kriminalitet, har vi genomfört en systematisk litteraturöversikt där fokus har varit att kartlägga sambandet mellan kriminalitet och ADHD. I analysen av litteraturen har vi särskilt fokuserat på hur social utsatthet påverkar sambandet, eftersom tidigare systematiska översikter, vad vi funnit, inte behandlat social utsatthet som faktor. Vi har också diskuterat hur resultatet förhåller sig till den svenska debatten refererad till ovan, samt vilka policyimplikationer som studien kan ha.

1.2 Frågeställning

- Hur beskriver tidigare forskning sambandet mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet?
- Vilka typer av social utsatthet beskrivs ha tydligast medierande påverkan på sambandet mellan ADHD och kriminalitet?
- Baserat på ovanstående resultat, vilka slutsatser kan dras om hur verksamt ADHD-testning i utsatta områden skulle vara?

1.3 Uppsatsens disposition

Studiens disposition omfattas av 6 kapitel. Inledningsvis introduceras ämnet, studiens syfte och frågeställningar presenteras. Studien är en litteraturöversikt vars mål är att svara på frågeställningarna med hjälp av redan publicerad forskning. Rubriken "Tidigare forskning" blir överflödigt med tanke på att hela studiens syfte är att redogöra för tidigare forskning (Pettersson m.fl., 2020). Rubriken ersätts istället med en bakgrund där sambandets tre variabler; ADHD, kriminalitet och social utsatthet redogörs för. Vidare, i kapitel 3, presenteras teorin *The general theory of crime* och begreppet social utsatthet. I metoddelen redogörs för söktermer, inklusions- och exklusionskriterier och samtliga artiklar som vi använt oss av. Här presenteras också studiens validitet, reliabilitet och etiska överväganden. Därefter följer resultat och analys där artiklarnas resultat analyseras med hjälp av teori och

begrepp. Studien avslutas med en avslutande diskussion och slutsatser där de viktigaste resultaten och analyserna sammanfattas.

2. Bakgrund

I bakgrunden beskrivs diagnosen ADHD och dess historia. För att ge läsaren ytterligare underlag belyses också begreppen kriminalitet och social utsatthet, mer specifikt utsatta områden och socioekonomisk status. Skälet till det är att utsatta områden och socioekonomisk status är två relevanta faktorer för att förstå och förklara social utsatthet.

2.1 ADHD

Redan runt förra sekelskiftet uppmärksammades särdrag som kunde liknas vid de kännetecken vi idag ser hos individer med ADHD. Pediatriken George F. Still beskrev 1902 en grupp barn som i hans tycke led av bristfällig förmåga att bete sig i enlighet med normen samt att dessa barn upplevdes ha en nedsatt förmåga att förstå rätt eller fel (Almer & Mandel Sneum, 2012). Brar (2012) skriver att under 1900-talets mitt började begreppet minimal brain damage (MBD) användas. De beteendestörningar som fanns hos barn med hyperaktivitet och impulsivitet liknade de störningar som förekom hos individer som haft svåra infektioner i hjärnan. Dessa beteendestörningar antogs därför vara orsakade av en mindre hjärnskada. Allt eftersom metoder för hjärnabbildning utvecklades kunde forskare se att det inte fanns tecken på synlig skada på hjärnan. Begreppet ändrades från damage till dysfunction och användes fram till 1980-talet när ”attention deficit disorder” dök upp, 1987 användes ADHD för första gången (Brar, 2012).

Attention Deficit Hyperactivity Disorder, på svenska kallat ADHD, är alltså en kognitiv funktionsnedsättning där symtom som hyperaktivitet, impulsivitet och bristande uppmärksamhet kommer till uttryck. ADHD är vanligt förekommande hos ungdomar, vuxna och barn. Studier (Brar, 2012) visar att ungefär 5 % av barn i skolåldern har ADHD och bland vuxna är det 2–3% som har diagnosen. Detta stämmer bra överens med resultat från uppföljningsstudier som visar att ungefär hälften av alla barn med ADHD även uppfyller de kriterierna också i vuxen ålder. Hos den andra hälften kan man se att symtomen minskat i takt med att hjärnan mognat, men också att man hittat tillvägagångssätt som fungerar i vardagslivet som gör att man inte längre uppfyller de kriterier som krävs för att få diagnosen (Brar, 2012). ADHD är sex gånger vanligare hos pojkar än hos flickor, men mörkertalet är stort då flickor inte uppvisar symtomen lika tydligt (Brar, 2012).

Länge har det funnits olika teorier kring vad som anses orsaka ADHD. Dålig uppfostran är en sådan orsak och påverkan av kemikalier en annan (Brar, 2012). Brar (2012) skriver vidare att genetiska faktorer har i studier pekats ut som en ledande orsak där det finns kartlagda sårbarhetsgener som samverkar med varandra samt andra genetiska faktorer men också miljöfaktorer. Socialstyrelsen (2014) skriver att en del studier även pekar på att missbruk under graviditeten kan bidra, dock inte som enskild orsak. En annan faktor är den psykosociala, där psykologin och miljön samverkar. Brar (2012) skriver att den faktorn är av vikt för hur de grundläggande bristerna kommer till uttryck. Författaren menar att för barn som har en genetisk risk att utveckla ADHD kan förekomsten av skyddande omgivningar spela en betydande roll och innebära att få eller inga ADHD-symptom utvecklas. Tvärtom kan symptomen bli mer omfattande för barn som befinner sig i riskfyllda omgivningar, exempelvis i familjer där de förekommer misshandel eller missbruk. Brar (2012) skriver vidare att gruppen barn i socioekonomiskt svaga områden har en ökad risk för ADHD. Personer med ADHD har sämre förutsättningar för ekonomisk och social framgång. Dessutom finns en stark ärftlighet, där vuxna med ADHD ofta får barn med ADHD (Brar, 2012).

ADHD är den mest diagnostiserade neuropsykiatriska funktionsnedsättningen. Diagnoskriterierna indikerar på bristfällig självreglering och självkontroll vilket kan förklara förekomsten av sambandet bristande självkontroll och kriminalitet (Barry & Gaines, 2008). Innebörden av självkontroll är mycket lik innebörden av ADHD. Självkontroll, förklarar Gottfredson och Hirschi (1990) i sin teori "The general theory of crime" som en individs känslighet för frestelser. En person med låg självkontroll är mer impulsiv, risktagande och okänslig och kommer därmed misslyckas i att se och överväga eventuella konsekvenser av sina handlingar, vilket gör att de i högre utsträckning begår lagbrott.

ADHD är främst en ärftlig neuropsykiatrisk funktionsnedsättning där många föräldrar som har barn med ADHD även har ADHD själva. Att vara föräldrar till barn med ADHD kan vara mycket krävande och kan förklara det faktum att de i större utsträckning är stressade och har negativa uppfostringsmetoder i form av inkonsekvent disciplin (Belcher, 2014). The General Theory of crime menar att självkontroll utvecklas tidigt i livet och till största del är beroende av föräldrarna och de uppfostringsstrategier de använder gentemot barnet. Föräldrar som själva har låg självkontroll, exempelvis genom ADHD, kommer att ha svårare att främja barnets utveckling av självkontroll (Gottfredson & Hirschi, 1990).

2.2 Kriminalitet

I denna studie använder vi oss av begreppen kriminalitet och kriminellt beteende. Dessa avser beteenden som bryter mot lagen (Sarnecki, 2014). Många studier använder sig av begreppet normbrytande eller avvikande beteende istället för kriminellt beteende. Avvikande beteenden är ett bredare begrepp som inkluderar fler typer av beteenden, även beteenden som inte är kriminaliserade (Andershed & Andershed, 2005). I denna studie är det specifikt kriminella beteenden som är relevanta och därför är begreppet kriminalitet mer lämpligt (Sarnecki, 2014). Studien undersöker kriminalitet i sin helhet där alla typer av kriminella handlingar inkluderas.

Huruvida en person blir kriminell eller inte går dels att förklara med risk- och skyddsfaktorer, den kumulativa riskfaktorsmodellen (Andershed & Andershed, 2005). Förklaringsmodellen menar att det finns riskfaktorer som ökar risken för att utveckla ett kriminellt beteende och skyddsfaktorer som fungerar skyddande och därmed minskar risken för att ett kriminellt beteende utvecklas. Risk- och skyddsfaktor finns enligt förklaringsmodellen på alla nivåer. Det kan exempelvis finnas hos individen i form av svårhanterligt temperament, i omgivningen i form av kompisar som stöttar kriminellt beteende och i bostadsområdet med låg socioekonomisk status. Likaså kan skyddsfaktorer återfinnas på alla nivåer. Forskning visar att faktorer hos individen och faktorer i den närmsta miljön är av störst betydelse (Andershed & Andershed, 2005). Alla barn som uppvisar flera riskfaktorer kommer dock inte att bli kriminella. Riskfaktorer innebär olika mycket risk för olika barn. Även kombinationen av riskfaktorer påverkar olika mycket, det är därför viktigt att se till den enskilda individen vid bedömning av vilka riskfaktorer som påverkar mycket respektive lite. När det kommer till ADHD och symptomen som diagnosen innefattar är nästan alla symptom riskfaktorer för utveckling av kriminellt beteende. Sambandet impulsivitet och kriminellt beteende har visat sig vara en riskfaktor beroende av egenskaper hos barnet och uppfostringsmetoder. Hyperaktivitet är en riskfaktor endast i kombination med aggressivt eller trotsigt beteende (Andershed & Andershed, 2005).

2.3 Social utsatthet, geografi och kriminalitet

Det begås inte lika mycket brott i alla delar av landet. Det finns så kallade socialt utsatta områden där brottsligheten och otryggheten är högre. Det finns ingen direkt definition av

socialt utsatta områden men de utmärks ofta av högre brottslighet, högre otrygghet och låg socioekonomisk status (Brottsförebyggande rådet, 2016).

I en rapport av Brå (2023) står att läsa att det saknas en bruklig definition av socioekonomi, men att man brukar mäta socioekonomisk status eller bakgrund med variabler som yrkesstatus, inkomst och välstånd. Gällande brott och socioekonomisk status finns det ett samband, om än svagt (Brå, 2023). Det innebär att det inte går att säga att någon kommer begå ett brott bara för att man exempelvis bor i ett utsatt område eller är arbetslös. Däremot skriver Brå (2023) att det finns faktorer som, om de samspelar, kan öka chansen för en brottslig karriär. Dessa faktorer kan exempelvis vara familjeförhållanden och hur man växt upp. Andra faktorer som kan påverka individen är skolgången, psykologiska och genetiska förutsättningar, samhällsnormer och hur individen upplever sig bli behandlad av samhällets institutioner (Brå, 2023).

Wikström och Treiber (2016) skriver att sambandet mellan social utsatthet och kriminalitet finns, men att det inte är självklart. Författarna menar att en individ som kommer från en familj i social utsatthet eller ett område med låg socioekonomisk status inte automatiskt hamnar i kriminalitet, utan andra faktorer spelar också in. Wikström och Treiber har utifrån situationell handlingsteori föreslagit att individer som ses som socialt utsatta oftare än icke socialt utsatta hamnar i situationer som ses kriminogena, alltså att dessa individers exponering leder till deras interaktion (Wikström & Treiber, 2016). Deras slutsats blir således att social utsatthet i sig inte leder till kriminalitet utan kriminogen exponering så som vänners påverkan samt miljön runt om och brottsbenägenheten hos individen ses som starkare faktorer (Wikström & Treiber, 2016).

3. Teoretiska perspektiv

I studien har vi valt att använda oss av Michael Gottfredson och Travis Hirschis “The general theory of crime” (1990) för att vägleda analysen gällande litteraturen om sambandet ADHD, kriminalitet och social utsatthet. Vi valde också att använda oss av begreppet social utsatthet som en del av teorin. Dels för att ge läsaren en bredare förståelse av begreppet, dels för att möjliggöra en djupare analys av sambandet.

3.1 The general theory of crime

Michael Gottfredson och Travis Hirschi utvecklade 1990 en teori där kriminalitet förklaras av

en individs brist på självkontroll (Andershed & Andershed, 2005). Självkontroll definieras av hur känslig en individ är för frestelser. En person med låg självkontroll är ofta impulsiv, risktagande, okänslig och söker sig till frestelser med omedelbara positiva konsekvenser. Det finns ett samband mellan låg självkontroll och utveckling av kriminellt beteende. Teorin menar att självkontroll är det som hindrar en individ från att begå kriminella handlingar (Andershed & Andershed, 2005). Men kriminellt beteende är inte en självklar konsekvens av låg självkontroll. Det går inte att förklara kriminellt handlande genom att enbart identifiera källorna till impulsivitet, risktagande och okänslighet. I sådant fall utesluts miljöns och omgivningens eventuella påverkan vilket skulle innebära att alla med låg självkontroll blir kriminella (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Att begå ett brott innebär viss grad av njutning och ett visst risktagande, enligt teorin (Gottfredson & Hirschi, 1990). De menar att njutningen är densamma för de flesta, exempelvis uppskattar alla pengar men uppfattningen om handlingens eventuella risker varierar och det är där självkontrollen påverkar. En impulsiv person misslyckas i att överväga eventuella konsekvenser och en okänslig person ser färre negativa konsekvenser. Personen med låg självkontroll tenderar därför i högre utsträckning att begå kriminella handlingar (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Självkontroll utvecklas tidigt i livet och är sedan stabilt. De som utvecklar låg självkontroll tidigt i livet kommer med större sannolikhet utveckla ett kriminellt beteende. Självkontrollen är främst ett resultat av föräldrarnas uppfostringsmetod där barn till föräldrar med bristfälliga uppfostringsmetoder i form av lågt engagemang och negativ bestraffning tenderar att utveckla låg självkontroll (Andershed & Andershed, 2005). För att ett barn ska utveckla hög självkontroll bör föräldrarna övervaka barnet, identifiera det avvikande beteendet och sedan tillrättvisa beteendet. Barn vars föräldrar inte följer dessa riktlinjer tenderar att utveckla låg självkontroll (Gottfredson & Hirschi, 1990). Föräldrar som själva har låg självkontroll har generellt svårare att förse sina barn med hög självkontroll. Även föräldrar som är kriminella har svårare att ge sina barn hög självkontroll. Det beror på att de har svårare att identifiera avvikande beteende vilket är en nödvändig komponent och vars avsaknad försvårar möjligheten att ge en effektiv uppfostran (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Barn som växer upp i familjer som inte främjar utveckling av självkontroll kan ändå lära sig och få hög självkontroll genom skolan. Skolan kan övervaka mer effektivt och har inte svårt

för att känna igen avvikande beteende. Dessutom har skolan en ordning och disciplin som de strävar efter att upprätthålla och kan vid behov straffa avvikande beteenden och på så sätt öka självkontrollen. Det är dock inte alltid det fungerar. Tvärtom kan skolan ha svårt att lära ut självkontroll, inte minst om föräldrarna brister i uppfostran och anknytning till barnet eller om de inte ser till att barnet går i skolan (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Gottfredson och Hirschi (1990) menar att barn som presterar bra i skolan och som gillar den sannolikt inte blir kriminella. Det handlar om att barn med hög självkontroll i högre utsträckning tycker om skolan och inser att en bra skolgång är förknippad med en lyckad framtid. De kommer därmed engagera sig mer och göra sina läxor, de tänker framåt på morgondagen och inser att det är viktigt. Teorin menar att en person med låg självkontroll inte har samma intresse och engagemang för skolan. De är inte lika mottagliga för skolans begränsningar och sanktioner och kommer inte att engagera sig i samma utsträckning, de kan inte se de gynnsamma konsekvenserna i samma utsträckning (Gottfredson & Hirschi, 1990).

Innebörden av låg självkontroll är mycket lik innebörden av ADHD i form av impulsivitet och ouppmärksamhet (Andershed & Andershed). Däremot är ADHD till skillnad från låg självkontroll inte orsakat av bristfälliga uppfostringsmetoder eller av dåligt engagemang i skolan. Det är dock svårare att uppfostra barn med ADHD jämfört med barn utan diagnosen. Att ha barn med diagnosen kan därmed öka risken för att föräldrarna använder sig av bristfälliga uppfostringsmetoder, vilket i sin tur ökar risken för att barnet utvecklar ett kriminellt beteende (Andershed & Andershed, 2005).

3.2 Social utsatthet

Social utsatthet uppstår i sammanhanget en individ befinner sig i (Herz, 2019). Det kan handla om orättvisor eller andra fenomen som påverkar individens liv. Social utsatthet måste också förstås i relation till bland annat kulturella eller sociala konstruktioner samt ekonomiska förhållanden (Herz, 2019). Social utsatthet är sprunget ur en komplex intersektion där ovan nämnda fenomen sätts i förhållande till exempelvis klass och etnicitet (Lalander & Svensson, 2014). Lalander och Svensson (2014) skriver att exempelvis leva som fattig bidrar till en utsatthet, eftersom man inte säkert kan hämta ut sin förskrivna medicin. Det kan också uppstå en skam som gör att man inte vänder sig till olika myndigheter för att få den hjälp man har rätt att få. Lalander och Svensson (2014) skriver vidare att de individer som lever under svåra

ekonomiska förhållanden lätt glider in mot en kriminell bana för att ta sig ur sin svåra ekonomiska sits. Vidare menar Lalander och Svensson att man inte heller kan välja vilken familj man föds in i, om den är väl sammanhållen, rik eller fattig och att det i sin tur påverkar ens utsatthet.

Det finns ingen vedertagen definition av social utsatthet. Vi har valt att utgå från Ungdomsstyrelsen rapport (2008), där man kan läsa om Martha C. Nussbaums fyra olika villkor gällande utsatthet. Närvaron eller frånvaron av dessa villkor formar den unga individen och kan forma barnets uppväxt i positiv riktning likväl som negativ.

3.2.1 Familjevillkor

En familjs omsorg eller icke omsorg om sina barn påverkar hur barnens situation kommer att bli framöver (Ungdomsstyrelsen, 2008). Exempelvis kan en gravid kvinnas relationer med andra vuxna vara av negativ art, vilket kan leda till en försämrad anknytning till sitt ofödda barn på grund av stressen den gravida kvinnan kan känna över sin dåliga relation till andra. En dålig anknytning mellan förälder och barn kan leda till en negativ utveckling hos barnet. Vidare kan detta leda till konflikter inom familjen och barnet eller ungdomen kan uppleva en utevaro av tillhörighet (Ungdomsstyrelsen, 2008).

3.2.2 Ekonomiska villkor

En annan faktor som bidrar till utsatthet är de ekonomiska villkoren. Det innefattar social status och ekonomisk oro. Fattigdom kan utifrån social status handla om känslan att känna sig underordnad och inte duga. Ekonomisk oro kan avse rädslan att bli arbetslös, inte kunna betala räkningar eller att inte hitta ett välbetalt jobb. Ekonomisk utsatthet riskerar att påverka hälsan både fysisk och psykiskt. Stress, som är ett samlingsymptom, ökar riskerna för depression och ångest vilket kan leda till sämre hälsa. Hur faktorerna är relaterade till varandra är komplext, alla faktorer tycks knyta an till varandra men främst antas den ekonomiska utsattheten påverka hälsan, och inte tvärtom (Ungdomsstyrelsen, 2008). För att undersöka ekonomisk utsatthet ställdes frågor som indikerar ekonomisk oro, betalningssvårigheter och ekonomiskt missnöje (Ungdomsstyrelsen, 2008). Rapportens resultat visar att personer som är ekonomiskt utsatta ofta oroar sig över att bli arbetslösa, att inte hitta en partner och tänker att det inte klarar något som de bedömer som viktigt i betydligt högre grad. De upplever magont, huvudvärk, stress och svårt att somna i större utsträckning, dessutom har de sämre självbild och bristande självförtroende (Ungdomsstyrelsen, 2008).

3.2.3 Samhällets villkor

Det tredje villkoret som undersöks är relaterat till samhället. Samhällslivets villkor handlar om den unges tillit till sin omgivning. Utsatta har oftare sämre tillit till andra, sin stad och samhällets institutioner som sjukvård, polis och skola. Rapporten (Ungdomsstyrelsen, 2008) undersöker förekomsten av unga som har blivit orättvist behandlade och upplevt kränkande bemötande av samhällsinstitutioner. Resultaten visar att nästan var femte ung upplever bristande tillit till andra. Dock visar resultaten att endast tre procent unga är utsatta i samhälleliga villkor, 44 procent av dem känner ingen delaktighet i samhället (Ungdomsstyrelsen, 2008).

Samhällets villkor går också att förstå utifrån stadens läge och atmosfär. Forskning visar att det är en riskfaktor att växa upp i ett socialt utsatt område (Brå, 2016). Det kan förklaras utifrån flera aspekter. Samhällsservicen (skola, äldreomsorg, socialtjänsten) är sämre och den sociala kontrollen är inte lika hög. I socialt utsatta områden riskerar barn att exponeras för våld och kriminalitet i högre utsträckning vilket ökar acceptansen och risken att själv utveckla våldsamt beteende. Familjer tenderar att påverkas negativt av omgivningen i dessa områden vilket i sin tur kan påverka föräldrars emotioner och uppfostringsstrategier negativt (Andershed & Andershed, 2005).

3.2.4 Hälsovillkor

Dessa tre villkor ovan följs slutligen av det fjärde villkoret där unga individers förutsättningar för att må väl och hålla sig friska står i fokus. Barn med sämre villkor har ofta dåliga hälsovanor såsom dåliga matvanor med sämre mat, detta kan längre fram i livet leda till att man ser sig själv som icke attraktiv samt skapar en misstro till samhället och dess institutioner (Ungdomsstyrelsen, 2008). Hälsa blir en betydande social indikator på så vis att hälsan påverkar måendet som i sin tur styr ens förmåga att exempelvis arbeta eller utföra fysiska aktiviteter. Vidare skriver Ungdomsstyrelsen (2008) att det finns sociala faktorer som kan påverka och forma vår hälsa. Dessa är bland annat erfarenheter under uppväxten, dåliga sociala relationer, självkontroll och social status.

3.3 Summering

Från teorin tar vi med oss följande begrepp som hjälper oss att strukturera vår analys, låg självkontroll och social utsatthet. Social utsatthet ska förstås som Nussbaums fyra villkor, det

vill säga familj, ekonomi, samhälle och hälsa. Begreppet låg självkontroll, från Gottfredson & Hirschis teori, valdes eftersom ADHD symptom hos individer med diagnosen bland annat är bristande impuls kontroll och att vi i denna studie också vill se forskningsläget gällande ADHD och kriminalitet, där bristande impuls kontroll *kan* leda till en större benägenhet att begå brottsliga handlingar. Gällande social utsatthet valdes detta begrepp eftersom vi i denna litteraturstudie bland annat vill se vilka typer av social utsatthet som har störst effekt gällande sambandet ADHD och kriminalitet.

4. Metod

I nedanstående avsnitt förklaras hur vi gått tillväga gällande informationssökning, hur vi resonerat gällande reliabilitet, validitet samt hur de etiska aspekterna hanterats. I avsnittet synliggörs också artikelmatrisen samt vårt analytiska ramverk.

Studiens syfte är som tidigare nämnts att kartlägga sambandet mellan kriminalitet och adhd med särskilt fokus på hur social utsatthet påverkar sambandet. Vi valde att göra en systematisk litteraturöversikt då det är den metod vi anser vara mest lämpad att besvara frågeställningarna relaterade till syftet. Systematisk litteraturöversikt innebär att ingen ny data samlats in utan vi besvarar våra frågeställningar utifrån redan publicerad forskning. I en systematisk litteraturöversikt görs försök att hitta så mycket publicerad forskning som finns gällande ämnet för att sedan systematiskt sammanställa och analysera all data. En annan typ av litteraturöversikt är den narrativa, där samlas istället bara ett urval in, utifrån forskarens egna intressen (Forsberg & Wengstöm, 2016; Pettersson m.fl., 2020). Men denna studie ska alltså ses som systematisk och nedan redovisas bland annat hur information har sökts fram.

För att genomföra en informationssökning som kan ge ett fruktbart resultat behöver man börja med att klargöra vad det är som efterfrågas. I vårt fall har vi formulerat en frågeställning som kan vägleda oss i identifierandet av sökord, vilka vi kan använda för att leta vetenskapliga artiklar i de databaser vi identifierat som lämpliga (se bilagor). Eftersom den mesta forskningen skrivs på engelska har vi börjat med att översätta våra svenska sökord till engelska för att få fler resultat. För att vidga sökningen ännu mer använde vi synonymer till sökorden samt andra begrepp som beskriver de vi ämnar undersöka.

I metoden har också testsökningar gjorts, eftersom en inventering över mängden data som fanns inom ämnet behövdes ses över. Testsökningarna går att se i bilaga 1. I resultaten som

framkom lästes abstract igenom på de studier som verkade relevanta för oss och de ord eller begrepp vi där fann lades sedan till i våra sökblock. Genom testsökningar fann vi nya ämnesord som var mer relevanta för oss, och vi insåg också att en del ord inte gav de träffar vi förväntat oss. Sökord plockades bort för att ge så fruktbart resultat av sökningen som möjligt (Pettersson m.fl., 2020). Genom testsökningar insåg vi också att vi inte kan begränsa oss till vissa år, vilket vi gjorde inledningsvis, då vi missade flera studier som var relevanta för oss. I den slutgiltiga sökningen (bilaga 2) finns alltså inte begränsningen år.

Som hjälpmedel för att sälla bort icke relevant material användes inklusions- och exklusionskriterier. Dessa kriterier används som en första screeningprocess just för att enklare bedöma vilka artiklar vi vill gå vidare med och läsa mer noggrant (Pettersson m.fl., 2020).

Kriterier för inklusion:

- Handlar om ADHD, kriminalitet och social utsatthet
- Alla år
- Globalt

Kriterier för exklusion:

- Handlar enbart om ADHD som diagnos
- Handlar om individer som har ADHD i för oss icke relevanta miljöer, till exempel fängelse
- Handlar om socialt utsatta individer som ej är relevanta för oss, till exempel socialt utsatta individer utan ADHD

Trunkering, frassökning och booleska operatorer har använts. Genom trunkering på ord söker databasen efter flera olika ändelser på ett ord, i vårt fall blev det crim*, delinquen*, demogra*, sociodemogra* och suburb*. Frassökning använde vi oss av gällande exempelvis "attention deficit hyperactivity disorder", detta för att databasen ska förstå att två eller flera ord har en speciell betydelse ihop. Gällande booleska operatörer användes dessa i form av OR och AND, i vårt fall såg det bland annat ut på detta sätt "attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD samt "attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD AND demogra* OR "socioeconomic disadvantage". Boolesk logik används när man vill skapa en mer komplex sökning med fler än ett sökord (Pettersson m.fl., 2020).

Eftersom många databaser överlappar varandra och vi är två i detta arbete har vi varit noga med att se till så att samma studie inte inkluderas i materialet två gånger genom en så kallad dubblettkontroll. När vi sedan hittade relevanta studier genomfördes en screening där vi gick igenom titel och abstract för att se om dessa uppfyller inklusionskriterierna. Om så var fallet valdes studien ut för att läsas i sin helhet, detta var också förfarandet på alla artiklar vi läste abstract på. Efter att studierna lästs i sin helhet gjordes en bedömning om valda artiklar skulle ingå i vårt arbete eller inte (Pettersson m.fl., 2020). För att söka fram relevanta studier har vi använt oss av olika databaser. De söktjänster vi använt oss av är Scopus, Google Scholar och ProQuest. Vi valde ProQuest då den inkluderar 18 olika databaser, bland andra APA PsycInfo och Criminology Collection som båda rör de ämnen vi ville hitta artiklar på. Genom sökningar i Scopus, som är en tvärvetenskaplig databas som täcker bland annat samhällsvetenskap och medicin, kom vi åt artiklar eller publikationer från flera olika källor. Vi har även använt oss av Google Scholar för att finna artiklar, då tillgängligheten i denna sökmotor är stor och att det går att finna bland annat vetenskapliga artiklar och avhandlingar där. Även här har vi kunnat använda oss av de söksträngar vi använt oss av i ovan två nämnda databaser. I denna studie har vi ansett Google Scholar vara ett bra komplement till de andra två databaserna. Vi är också medvetna om att vi i Scholar på olika sätt behövt säkerhetsställa att artiklarna är peer reviewed. Eftersom Google Scholar inte kan sortera på peer reviewed artiklar försäkrade vi oss om att de artiklar vi valde ut där ändå var legitima. Detta gjorde vi bland annat genom att kolla vilket datum artikeln mottogs till tidskriften och när den accepterades, genom att se på tidskriftens hemsidan om det dem publicerar är expertgranskat samt om artikeln är upplagd efter IMRaD (introduktion, metod, resultat, sammanfattning och resultat).

I tabellen nedan återfinns de 14 artiklar som valdes ut för närmare analys.

4.1 Artikelmatris

NR	Författare, år, titel, land	Tidskrift	Metod	Resultat/slutsats	Databas
1	Barry, L., & Gaines, T. (2008). Attention deficit hyperactivity disorder: Intervention as crime prevention. Land: USA	The journal of behavior analysis of offender and victim treatment and prevention.	Metaanalys gällande forskning om ADHD och brottslighet.	Metaanalysen som gjorts påtalar att en betydande riskfaktor för kriminalitet är ADHD. Det framkommer också att en koppling mellan låg självkontroll och brottslighet finns. Slutsatsen är att tidiga insatser kan fungera som en brottspreventiv åtgärd men att det fortfarande saknas mycket forskning.	ProQuest
2	Belcher, J. (2014). Attention deficit hyperactivity disorder in offenders and the need for early intervention Land: USA	International journal of offender therapy and comparative criminology.	Litteraturöversikt.	Obehandlad ADHD kan leda till framtida utmaningar så som fängelse. Lagstiftare måste anta en modell som innefattar tidig bedömning, diagnos och behandling. Ett tidigt ingripande i skolan är av vikt samt ett utvecklat stöd till föräldrar vars barn lider av ADHD.	ProQuest
3	Elklit, A., Murphy, S., Skovgaard, C., & Lausten, M. (2023) Physical violence against children with disabilities: A Danish national birth cohort prospective study. Land: Danmark	European Journal of Psychotraumatology.	Kvantitativ studie utifrån olika danska register så som kriminal, ärende och andra befolkningsbaserade register. Nio födelsekohorter (n = 570 351) följdes fram till 18 års ålder.	Barn med bland annat ADHD var vanligt i brottsutövande sammanhang men också i sammanhang där våldet var riktat mot dem.	Scopus

4	<p>Fan, L., Qing, W., & Wang, Y. (2022) Family Socioeconomic Status and Attention Deficit/Hyperactivity Disorder in Preschool Children: The Mediating Role of Executive Function</p> <p>Land: Kina</p>	<p>Environmental Research and Public Health.</p>	<p>Kvantitativ studie med frågeformulär till föräldrar vars barn gick på förskola. Förskolorna grupper gick från små till medel till stora grupper. 361 svaranden.</p>	<p>Yngre barn vars föräldrar uppger ett lågt SES (socioekonomisk status) tenderar att ha barn som uppvisar högre tendens till ADHD.</p>	<p>Google Scholar</p>
5	<p>Fletcher, J & Wolfe, B. (2009) Long-term consequences of childhood ADHD on criminal activities.</p> <p>Land: USA</p>	<p>J Ment Health Policy Econ.</p>	<p>En kvantitativ studie som med hjälp av logistisk regressionsanalys studerat sambanden mellan ADHD symptom i barndomen och brottsliga aktiviteter i ungdomen. Studien utförts på amerikanska ungdomar.</p>	<p>Resultatet som framkom i studien var att de barn som upplever ADHD symptom har en större risk för ett kriminellt leverne längre fram i livet.</p>	<p>Google Scholar</p>
6	<p>Knecht, C., de Alvaro, R., Martinez-Raga, J., & Balanza-Martinez, V. (2015) Attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD), substance use disorders, and criminality: a difficult problem with complex solutions.</p> <p>Land: Spanien</p>	<p>Int J Adolesc Med Health.</p>	<p>Systematisk litteraturoversikt som innefattade 148 artiklar.</p>	<p>ADHD och ADHD i kombination med andra psykiska störningar så som beteendestörningar kan ses som en riskfaktor gällande kriminalitet. Inga avgörande bevis finns men man har sätt att behandlingsprogram för ADHD har påvisat att individen är mindre våldsam samt aggressiv.</p>	<p>Google Scholar</p>

7	<p>Russell, A., Ford, T., Williams, R., & Russell, G. (2016). The association between socioeconomic disadvantage and attention deficit/hyperactivity disorder (ADHD): A systematic review.</p> <p>Land: Storbritannien</p>	Child psychiatry and human development.	En systematisk översikt som undersöker sambandet mellan föräldras SES och barns ADHD. 42 studier ingick i granskningen.	35 av 42 studier i granskningen påvisade ett signifikant samband mellan ADHD och låg SES. Unga individer som ingår i familjer med låg SES löper större risk att ha ADHD kontra en jämnårig vars familj har ett högt SES.	ProQuest
8	<p>Russell, A. E., Ford, T., & Russell G.(2015) Socioeconomic Associations with ADHD: Findings from a Mediation Analysis.</p> <p>Land: Storbritannien</p>	PLoS One.	Kvantitativ studie som med hjälp av data utforskade sambandet mellan olika mått av SES vid barns födelse och dess eventuella ADHD diagnos vid 7 års ålder.	Lågt SES var den starkaste predikatoren för att senare få ett barn med ADHD, men även moderns ålder och civilstatus spelade in. Ett lågt föräldraengagemang var också en predikator.	Google Scholar
9	<p>Russell, G., Ford, T., Rosenberg, R., & Kelly, S. (2014). The association of attention deficit hyperactivity disorder with socioeconomic disadvantage: alternative explanations and evidence.</p> <p>Land: Storbritannien</p>	Journal of child psychology and psychiatry.	En sekundär analys av en kohort i Storbritannien (n= 19 519).	ADHD sammankopplas med flera faktorer såsom låg ekonomi, civilstatus och utbildning. Däremot hittades inga tecken på att ADHD skulle vara en orsak till låg socioekonomisk status, alltså att en förälders inkomst inte minskade på grund av barnets ADHD.	ProQuest

10	<p>Savolainen, J., Hurtig, T., Ebeling, H., Moilanen, I., Hughes, L., & Taanila, A. (2010). Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and criminal behaviour: the role of adolescent marginalization.</p> <p>Land: Finland</p>	European journal of criminology.	<p>Kvantitativ studie utifrån data gällande individer födda mellan 1985–1986. Data samlades också in via enkäter där mödrar till dessa barn svarade. När barnen fyllt 15 skickades en ny enkät ut där frågor rörande ADHD-symptom ställdes.</p>	<p>Med hjälp av två teorier (Moffits taxonomi samt Sampson och Laubs åldergraderade teori om social kontroll) undersökte denna studie de bakomliggande orsakerna till ADHD och dess koppling till kriminalitet.</p>	ProQuest
11	<p>Slobodin, O & Masalha, R. (2020) Challenges in ADHD care for ethnic minority children: A review of the current literature.</p> <p>Land: Israel</p>	Transcult Psychiatry.	<p>Forskningsöversikt som utforskar sociala och kulturella influenser hos minoritetsbarn med ADHD.</p>	<p>Kulturella skillnader framkom i studiens resultat. Etniska minoriteter var mindre benägna än andra att få en ADHD-diagnos. En orsak till detta kan vara den stigmatisering diagnosen innebär i olika etniska grupper. .</p>	Google Scholar
12	<p>Soltis, S. L., Probst, J., Xirasagar, S., Martin, A. B., & Smith, B. H. (2017). Diagnostic and Demographic Differences Between Incarcerated and Nonincarcerated Youth (Ages 6-15) With ADHD in South Carolina.</p> <p>Land: USA</p>	Journal of Attention Disorders.	<p>Longitudinell studie som följde en kohort under tre år. Barn och unga i åldern 6-15 år.</p>	<p>Bland unga individer med ADHD, som dessutom var icke vita, pojkar och från socioekonomiskt svaga områden löpte dessa större risk för fängelse än andra.</p>	Google Scholar

13	<p>Virtanen, M., Lallukka, T., Alexanderson, K., Helgesson, M., Heikkilä, K., Ervasti, J., Pentti, J., Vahtera, J., Kivimäki, M., & Mittendorfer-Rutz, E. (2022). Clustering of social disadvantage with attention-deficit/hyperactivity disorder in young adults: A register-based study in Sweden.</p> <p>Land: Sverige</p>	Scandinavian Journal of Psychology.	En kvantitativ studie där data samlades in från bland annat från svenska hälso-demografi och socialförsäkringsregistret.	Resultaten visar att arbetslöshet och en låg utbildning var starkt kopplade till en ADHD-diagnos bland unga vuxna.	ProQuest
14	<p>Walker S, J., Coleman, D., Lee, J., Squire N, P., & Friesen J, B. (2008) Children's stigmatization of childhood.</p> <p>depression and ADHD: magnitude and demographic variation in a national sample.</p> <p>Land: USA</p>	Child Adolesc Psychiatry.	Enkätundersökningar, resultaten redovisas genom en sekundär analys av datan som genererades. Enkätrespondenterna fick slumpmässigt en undersökning skickad till sig som handlade antingen om depression, ADHD eller astma. 449 respondenter svarade på enkäten om ADHD.	Negativa tillskrivningar gällande ADHD framkom i studien, dessa tillskrivningar kunde vara uppfattningar om individer med ADHD som "är våldsammare" och "hamnar oftare i problem". Det framkom också att deltagare med ADHD hade 4,5% större risk för måttlig till svår kriminalitet. Studien påvisade också en större stigmatisering gällande barn-barn. Man fann också att ADHD samt depression var mer stigmatiserande än astma.	Google Scholar

4.1 Validitet och reliabilitet

Begreppet validitet innebär kort att man har undersökt det man ämnar undersöka (Thurén, 2019). I vårt fall handlar denna studie om att sammanställa den forskning som finns gällande ADHD, kriminalitet och social utsatthet. I en uppsats med begränsad tid blir det dock svårt att kunna täcka *all* forskning som finns gällande ämnet. Just begränsningar är också något som litteraturöversikter har fått kritik för, materialet som hittas kan ses som alldeles för begränsat för att grunda slutsatser på (Friberg, 2022). Ytterligare en risk är att författarna väljer artiklar utifrån ståndpunkt menar Friberg. Genom en medvetenhet om detta kan vi i det här arbetet också öka chansen för att inte hamna i dessa fällor. Genom vårt syfte, inklusion samt exklusionskriterier har vi satt tydliga ramar för vad vi har sökt efter och eget tyckande har konsekvent uteslutits. För att öka validiteten i denna uppsats har vi alltså använt oss av inklusions- och exklusionskriterier för att sälla i mängden artiklar vi fick fram med hjälp av våra söksträngar. I denna studie har vi tittat på en grupp människor, individer med ADHD och dess benägenhet för brott, det innebär också att resultaten som framkommit inte kan appliceras generellt på alla individer i världen.

Gällande reliabilitet skriver Thurén (2019) att det kort innebär tillförlitlighet, att man kan lita på att samma resultat återkommer om man som i vårt fall söker på våra söksträngar vid ett senare tillfälle. I denna uppsats har vi noggrant dokumenterat våra söksträngar i tabeller och inkluderat dessa i bilagor eller text. I denna uppsats har vi också varit transparenta med vår sökmetodik samt vilka eventuella begränsningar vi stött på. Eftersom vi i denna studie har gjort en litteraturöversikt är de artiklar vi tittat på expertgranskade, forskarna har också för sina egna studier vidtagit åtgärder för att stärka validitet och reliabilitet, vilket i sin tur betyder att vi i vår sammanställning kan se reliabiliteten och validiteten som god.

4.3 Analytiskt ramverk

Efter att vi samlat in data analyserade vi den med hjälp av Gottfredson och Hirschis (1990) teori om låg självkontroll och begreppet social utsatthet, med familj, ekonomi, samhälle och hälsa som underkategorier. Begreppen bildade rubriker under vilken data delades upp (Forsberg & Wengström, 2016).

Artiklarna var både kvantitativa och kvalitativa. Det var därför inte möjligt att använda en analysmetod som enbart inkluderar kvantitativa eller kvalitativa artiklar (Forsberg & Wengström, 2016). Vi läste och sammanfattade alla artiklar för att sedan placera varje

textstycke under det mest relevanta begreppet. När all data var på plats analyserades den abduktivt. Vid denna typ av ansats sker en växelverkan mellan empiri från resultaten och teori för att successivt bygga förståelse. Data kunde förklaras med hjälp av de olika begreppen och tvärtom kunde data utveckla begreppen (Dalen, 2015).

4.2 Etiska reflektioner

Etiska överväganden har gjorts genom hela studien men särskilt gällande presentation av urval och resultat då det är av stor vikt vid systematiska litteraturöversikter (Forsberg & Wengström, 2016). Vi valde att endast använda oss av granskade, peer reviewed artiklar där resultaten är tillförlitliga och etiken prövad. Alla studier vi valt att ha med har redovisats i artikelmatrisen ovan för att läsaren ska kunna granska allt material. Artiklarna med olika perspektiv och resultat av sambandet har valts för att få en så bred och objektiv bild av ämnet som möjligt (Forsberg & Wengström, 2016).

Studien har en kvalitativ ansats vilket innebär att vi som författare i någon mån tolkar data. För att styrka studiens kvalitet är det därför viktigt att förförståelsen redovisas. I studien utgår vi från det aktuella forskningsläge som redovisas i bakgrunden och det är det som ligger till grund för våra tolkningar. Vi båda studerar kriminologi och har ett intresse för riskfaktorer och samband kopplade till kriminalitet. Detta är inget vi tror har påverkat men det kan ändå vara viktig information då det är vi som har tolkat och analyserat resultaten (Forsberg & Wengström, 2016).

Att studien behandlar ett politiskt förslag kan anses vara problematiskt eftersom alla människor är färgade och präglade av sin omgivning vilket i någon mån också kommer att färga arbetet. För att minska den risken har vi varit noga med att visa på transparens i alla val och tolkningar som gjorts. Under skrivandet har vi lagt undan egna åsikter för att kunna vara så opartiska som möjligt genom hela arbetet. I ett försök att öka objektiviteten har vi också granskat varandras textstycken. På så sätt är det lättare att upptäcka eventuell subjektivitet. Vi tar inte ställning till Moderaterna som parti utan analyserar endast det förslag som de lade fram. Att vi valde just det förslaget, från Moderaterna beror på att det är aktuellt i tid och skapade en hel del debatt (Borg Skoglund, 2022; Vetenskapsrådet, 2017).

Studien undersöker grupper som ur olika perspektiv kan sägas vara stigmatiserade. Vi har genom arbetet försökt belysa och förklara deras ställning i samhället i ett försök att minska stigmatiseringen snarare än att spä på den (Dalen, 2015).

5. Resultat och analys

I nedanstående avsnitt analyseras resultaten från vår systematiska litteraturoversikt med hjälp av begreppen från våra valda teorier och begrepp, det vill säga låg självkontroll och social utsatthet.

5.1 Låg självkontroll

Knecht m.fl. (2015) har i sin systematiska litteraturstudie sett att flertalet andra studier pekar på att det finns en förhöjd risk för ett kriminellt beteende hos individer när det samtidigt som ADHD finns andra problem så som missbruk och andra psykiska åkommor, detta är också något som Fletcher och Wolfe (2009) konfirmerar. Knecht m.fl. (2015) menar även att risken för ett kriminellt leverne ökar hos personer med ADHD när det samtidigt finns ett uppförandeproblem. Dock är sambanden komplexa, att ha ADHD betyder inte att en person blir kriminell utan ADHD i samband med bland annat andra psykiska åkommor *kan* leda till detta. Vidare menar Knecht m.fl. (2015) att några symtom som kan ses vara förknippade med ADHD och således också predisponerar till brott eller social missanpassning är impulsivitet, låg självkontroll och en emotionell impulsivitet. Det finns ytterligare riskfaktorer som kan ligga till grund för en kriminell framtid så som boende i ett utsatt område, bristande skolgång och tvivelaktigt umgänge. Således blir det svårt att peka ut ADHD som enskild faktor till att mycket går snett i livet (Knecht m.fl., 2015). Dock menar Fletcher och Wolfe (2009) att just ADHD kan vara den bidragande orsaken till att skolgången blir bristande eller att den unga individen oftast ingår i ett umgänge med likasinnade. Just den bristande skolgången kopplar Fletcher och Wolfe (2009) till att senare i livet misslyckas med att ta sig in på arbetsmarknaden. Individen kan ha svårt att hänga med i klassrummet på grund av sin ADHD och missad kunskap kan leda till en icke fullständig skolgång. Barn med låg självkontroll har inte samma engagemang och kommer inte, i samma utsträckning som barn med hög självkontroll, kunna se de gynnsamma konsekvenserna en lyckad skolgång kan innebära (Gottfredson & Hirschi, 1990).

I detta avseende blir det också av vikt att se till den stigmatiseringsprocess som kan uppstå gällande ADHD. Walker m.fl (2008) skriver att barn med beteendestörningar kan uppleva en negativ behandling av klasskamrater vilket kan leda till mindre lust för skolgång och sämre prestationer. Även Slobodin och Masalha (2020) tar i sin studie upp effekten av stigmatisering och menar att föräldrar till barn med ADHD har uppgett att de i mindre utsträckning söker hjälp för sitt barns diagnos på grund av rädslan att bli utpekad som en dålig förälder, att

samhället skulle se ner på familjen eller att ADHD-diagnosen hos barnet i framtiden skulle leda till sämre arbetsmöjligheter.

Barn med ADHD har ett ökat risktagande vilket gör att de i högre utsträckning försätter sig i kriminogena miljöer. De tenderar att söka sig till grupper med personer som liknar dem själva. Gruppen kan uppvisa negativa och våldsamma beteenden vilket kan bli en riskfaktor för utveckling av kriminellt beteende (Fletcher & Wolfe, 2009; Belcher, 2014). Elklit m.fl. (2023) tar också upp en annan aspekt som uppmärksammades i en dansk studie, nämligen den att unga individer med ADHD inte bara löper risk för ett kriminellt leverne längre fram i livet utan också att dessa löper förhöjd risk att själva utsättas för våld.

Vidare skriver Knecht m.fl. (2015) att en underdiagnostik gällande ADHD är relativt vanlig. I en studie hade 56% av dömda individer inte fått en diagnos som barn eller unga. De menar att en adekvat utvärdering måste göras och ett frågeformulär för självrapportering kan vara ett hjälpmedel gällande ADHD-screening, dock höjs ett varningens finger för den självrapporterade delen då individer med psykiska störningar ofta tenderar att förminska sina symtom. Gällande behandling av ADHD menar Knecht m.fl. (2015) att medicinering är rekommenderat för barn och unga med svår ADHD. Medicinering anses enligt studier vara mer kostnadseffektivt än att inte behandla alls eller låta unga genomgå beteendeterapi. En stor studie genomförd i Sverige kom fram till att kriminaliteten sjönk de perioder när individer med diagnosen fick medicin. Dock menar Knecht m.fl. (2015) att det inte går att anta att enbart medicinering leder till minskad kriminalitet utan andra orsaker kan också spela in. Även Fletcher och Wolfe (2009) är inne på det spåret och menar att endast medicin inte kan ses som enda orsak till minskad kriminalitet.

5.2 Social utsatthet

5.2.1 Familjevillkor

I studier har det framkommit att det finns ett samband mellan socioekonomiskt svaga områden och ADHD, men att detta samband inte enkelt går att förklara (Russell m.fl., 2016; Russell m.fl., 2015; Fan m.fl., 2022). Konflikter och en dålig barn-förälder relation var de starkaste relaterade faktorerna till social utsatthet. Föräldrar till barn med ADHD och föräldrar med låg socioekonomisk status tenderar att vara mindre engagerade. Bristande engagemang visade sig vara en medierande faktor som fortsätter påverka under hela livet (Russell m.fl., 2014). Dålig anknytning mellan förälder och barn ingår i familjevillkoret för social utsatthet

vilket innebär att barn med ADHD kommer ha ökad risk att uppfylla villkoret och därmed uppleva social utsatthet i högre utsträckning än barn utan ADHD (Ungdomsstyrelsen, 2008).

Savolainen m.fl. (2010) undersökte i sin studie huruvida verbal intelligens och en stödjande familj kan fungera skyddande och dämpa potentiell utveckling av kriminalitet vid förekomst av ADHD. Studien fann att sambandet ADHD och kriminalitet medieras, det vill säga påverkas, av kognitiva brister, främst låg verbal förmåga. Kombinationen av ADHD och låg verbal förmåga visade sig vara mycket kriminogen. Det vill säga en stark riskfaktor för utveckling av kriminellt beteende. Studien undersökte också huruvida kriminell benägenhet kan förstås av svaga band till betydelsefulla personer och platser med informell social kontroll, så som familj, vänner och skola. Studien fann att svaga sociala band i tonåren inte medierar kriminell benägenhet. Forskningen undersökte dock inte ADHD och sociala band. Det är möjligt att barn med ADHD som har starka sociala band till familjen skyddas mot utveckling av kriminellt beteende (Savolainen m.fl., 2010).

Barry och Gaines (2008) har i sin studie undersökt hur väl olika typer av insatser och behandlingar fungerar brottspreventivt. Medicinsk behandling har visat sig fungera väl och vara mycket effektiv när de gäller symptomen uppmärksamhet och hyperaktivitet. Specifikt självkontroll eller självreglering, som är det som främst går att koppla till kriminalitet undersöks inte lika mycket. Medicinsk behandling kan även minska risken för att hamna i missbruk senare. Även aggression minskar vid medicinering. En annan typ av insats är behandling av beteende. Det kan handla om att utbilda föräldrar till barn med ADHD eller lära ut självförvaltningsstrategier. Belcher (2014) skriver att forskning har funnit positiva effekter med föräldrautbildning som syftar till att stärka relationen mellan föräldrar och barn. Behandlingen syftar till att lära föräldern beteendetekniker och strategier för att hantera problembeteenden. En stark föräldra-barn relation minskar risken för social utsatthet i familjevillkor (Ungdomsstyrelsen, 2008). Barry och Gaines (2008) visar i sin studie att multimodala insatser där medicin och behandling av beteende kombineras har god effekt. Multimodal behandling har visat sig minska symptomen och öka självreglering och självkontroll mer än vid enbart medicinering.

5.2.2 Ekonomiska villkor

I en litteraturöversikt av Russell m.fl. (2016) undersöktes sambandet mellan föräldrarnas socioekonomiska status och ADHD. Studiens resultat visade att låg socioekonomisk status hos föräldrarna är associerat med ökad förekomst av ADHD hos barnet. De sammanställda

resultaten visade att barn som har en lågutbildad förälder eller endast en förälder löper större risk att ha ADHD. Att komma från missgynnande förhållanden med låg socioekonomisk status är även relaterat med en mängd negativa konsekvenser i vuxen ålder. De misslyckas i större utsträckning än andra i skolan och får låg social status i vuxen ålder. Deras barn kommer sannolikt att ärva egenskaper relaterade till ADHD och liksom sina föräldrar växa upp i en missgynnande miljö (Russell m.fl., 2016). Ekonomisk utsatthet är ett av villkoren för social utsatthet. Att ha ADHD kan därför sägas vara en riskfaktor för att vara ekonomiskt utsatt (Ungdomsstyrelsen, 2008). Ett barn med ADHD påverkar även föräldrarna. Föräldrar med låg socioekonomisk status tenderar att ha ett sämre föräldraskap samt visa ett mindre engagemang. Diagnosen kan orsaka konflikter som kan leda till separation mellan föräldrar eller att en förälder säger upp sig för att orka ta hand om barnet, bägge utfallen minskar den socioekonomiska statusen och därmed ökar risken för ekonomisk utsatthet som i sin tur ökar risken för ett dåligt föräldraskap (Russell m.fl., 2016).

Intressanta fynd hittades i en studie som undersökte sambandet ADHD och social utsatthet, mer specifikt arbetslöshet (Virtanen m.fl., 2022). Studien undersökte svensk registerdata från Statistiska centralbyrån. Resultaten visade likt tidigare studier att det finns ett samband mellan ADHD och sociala motgångar. Sambandet verkar vara dubbelriktat. Sociala motgångar i barndomen, så som ekonomiska svårigheter är associerade med ökad risk för ADHD och tvärtom, ADHD ökar risken för motgångar så som låg utbildningsnivå och arbetslöshet. Risken för motgångar tenderar att öka med tiden. Individer med ADHD har en ökad risk för att ha låg utbildning och arbetslöshet förekommer samtidigt (Virtanen m.fl., 2022).

Ekonomiskt utsatta personer upplever i större utsträckning oro över att bli arbetslösa, stress och psykosomatiska symptom. Det riskerar att påverka både den fysiska och psykiska hälsan negativt (Ungdomsstyrelsen, 2008). Även Russell m.fl. (2014) kunde visa att det fanns skillnader i inkomst mellan familjer där det ingår ett barn med ADHD och familjer där det inte ingår ett barn med ADHD. Familjer där det ingår ett barn med ADHD har en genomsnittlig inkomst på £324 i veckan jämfört med £391 för familjer som inte har ett barn med ADHD. Det fanns inget samband mellan minskad inkomst över tid för familjer med ett barn med ADHD jämfört med familjer utan. Tvärtom visade studien att det fanns en ökning av inkomst i familjer med ett barn med ADHD, dock inte signifikant (Russell m.fl., 2014).

Rowland m.fl. (2018) skriver i sin studie att man länge trott att ADHD påverkade barn i alla samhällsklasser men att man i flera studier sett att så inte är fallet. Ändå menar författarna att andra forskare fortsätter hävda att ADHD drabbar barn oavsett socioekonomisk status.

Rowland m.fl. (2018) menar att det kan bero på två faktorer, dels att barn i socioekonomiskt svagare områden och utan sjukförsäkringar inte behandlas för sin ADHD. Den andra faktorn hävdar författarna är den historiska, i tidigare studier har forskare dragit slutsatser att ADHD inte har med var du bor att göra. I en av dessa äldre studier fann forskarna att en betydande del av barnen med ADHD kom från svagare områden, men att detta samband blev svagt när forskarna adderade en läkares diagnos. Rowland m.fl. (2018) menar att eftersom en läkardiagnos bara fås efter att familjen betalt för det, kan en sådan sak göra att barn från socioekonomiskt svaga familjer inte får diagnosen och således inte heller längre räknas in i studien. Vidare skriver Rowland m.fl. (2018) att de i sin studie funnit belägg för att i utsatta områden bor det fler unga med ADHD än i icke utsatta områden och att det är viktigt att belysa. Genom att förstå varför det är så kan det också läggas mer resurser på att ta reda på hur man bäst stöttar dessa individer (Rowland m.fl., 2018).

Rowland m.fl. (2018) skriver i sin studie att många forskare oftast glömmer den ärftliga biten när det avhandlas ADHD och utsatta områden. Ärftligheten gällande ADHD kan vara så hög som 90%, således bör familjens historia ses som en direkt riskfaktor. Fler studier som behandlar detta efterfrågas för att tydligare kunna klargöra sociala och biologiska faktorer gällande ADHD (Rowland m.fl., 2018).

5.2.3 Samhälleliga villkor

Barn med ADHD är mer benägna att bryta mot sociala normer, har svårare att reglera sina känslor och tenderar att söka spänning. Dessa beteenden är, i kombination med riskmiljöer där det finns lite social övervakning, en risk för kriminell verksamhet (Belcher, 2014). Unga med ADHD har som tidigare nämnt en större benägenhet till att misslyckas i skolan och utvecklingen av ett kriminellt leverne börjar relativt tidigt. Ett okontrollerat temperament eller impulsivitet leder till sämre chanser att klara av skolan (Soltis m.fl., 2017). Individen kan anses störande av klasskamrater och således förlora vänner, ett socialt utanförskap kan uppstå (Elklit m.fl., 2023). Ett barn som misslyckas i, eller hoppar av skolan riskerar att känna mindre delaktighet i samhället vilket är en del av det samhälleliga villkoret (Ungdomsstyrelsen, 2008). Studier som författarna Soltis m.fl. (2017) har studerat stödjer tesen att barn och unga med ADHD-diagnos i större utsträckning än individer utan diagnos är benägna att bli kriminella. Läggts andra beteendestörningar till som antisocialt beteende ökar risken än mer.

En studie gjord i South Carolina (Soltis m.fl., 2017) kom fram till att var man bor har viss betydelse. Individer i urbana miljöer och stadsmiljöer löper större risk att begå brottsliga handlingar än exempelvis de som bor på landet (Soltis m.fl., 2017). Familjer som bor i socialt utsatta områden tenderar att påverkas negativt av området vilket kan ha en inverkan på uppfostringsstrategierna. Negativa uppfostringsstrategier är som tidigare nämnt en riskfaktor för låg självkontroll och senare utveckling av kriminellt beteende (Andershed & Andershed, 2005; Gottfredson & Hirschi, 1990).

5.2.4 Hälsovillkor

I en studie gjord av Russell m.fl. (2014) kunde man visa att tobaksanvändning är en riskfaktor för utveckling av ADHD. Mödrar som rökt och som fortsatte röka under graviditeten kom i högre utsträckning från en bakgrund med låg socioekonomisk status och hade större risk att få ett barn med ADHD. Dock visade resultaten att rökning endast är en indirekt riskfaktor för att barnet har ADHD medan låg socioekonomisk status visade sig vara en direkt riskfaktor för att barnet har ADHD (Russell m.fl., 2014). En annan faktor var moderns ålder. Sannolikheten för att få ett barn med ADHD var större för yngre mammor och för mammor utan examen. Ensamstående föräldrar var också mer benägna att få ett barn med ADHD (Russell m.fl., 2014). Barn som via sina föräldrar får ADHD och samtidigt bor i ett i socioekonomiskt svagt område har mindre chanser att ha en fungerande skolgång vilket kan leda till avhopp och mindre chanser på arbetsmarknaden. Men att bo i ett socioekonomiskt svagt område genererar nödvändigtvis inte en ADHD-diagnos utan det är snarare ärftligheten från föräldrarna som får ses som den tyngre orsaken (Russell m.fl., 2016; Russell m.fl., 2015).

Det som påverkar vårt mående och vår hälsa är erfarenheter under uppväxten, relationer, självkontroll och status (Ungdomsstyrelsen, 2008). Alla dessa faktorer går att relatera till sambandet ADHD och kriminalitet. Barn med ADHD tenderar att växa upp i socialt utsatta områden, ha en sämre anknytning till föräldrarna, ha låg självkontroll och låg socioekonomisk status vilket alla är faktorer som ökar risken för att utveckla ett kriminellt beteende. Barn med ADHD riskerar därmed att uppleva social utsatthet i hälsovillkoret (Russell m.fl., 2016; Belcher, 2014; Barry & Gaines, 2008).

6. Avslutande diskussion & slutsatser

I inledningen av denna studie tog vi upp Moderaternas förslag gällande ADHD-screening av barn i utsatta områden. Forskningen menar att det finns en korrelation mellan ADHD och kriminalitet, men att det är svårt att urskilja kausaliteten då olika faktorer relaterade till social utsatthet påverkar sambandet. Barn i socioekonomiskt svaga områden tenderar att ha mindre engagerade föräldrar och en dålig relation sinsemellan, vilket är en faktor som påverkar sannolikheten för att senare hamna i kriminalitet. Låg socioekonomisk status hos föräldrarna ökar riskerna för ADHD hos barnet (Russell m.fl., 2016). Här bör man ha i åtanke att en låg socioekonomisk status i sig inte ger ADHD hos barnet, men barn med ADHD tenderar att växa upp i familjer med låg socioekonomisk status i större utsträckning än barn utan ADHD (Russell m.fl., 2016). Som tidigare nämnts är ärftligheten en viktig faktor då det kan förklara upp till 90 % (Rowland m.fl., 2018) av ADHD-fallen och är något som bör tas i beaktande när man tänker på låg socioekonomisk status och ADHD.

Ser man till Moderaternas förslag om att ADHD-screena barn i utsatta områden borde man därför också se till att hjälpa föräldrar med ADHD, så att de också kan få sin diagnos och hjälp med hur man bäst ska hantera den kognitiva funktionsnedsättningen. Om föräldrarna får stöttning och kunskap kring sin egen diagnos, skulle det eventuellt kunna leda till bättre hjälp för deras barn. Russell m.fl. (2016) skrev i sin studie att barn med ADHD ofta växer upp med social utsatthet och en ofullständig skolgång vilket kan leda till att dessa individer senare i livet får svårare att hitta ett bra jobb och således fortsätter befinna sig i en missgynnande miljö. Att dessa individers barn sedan sannolikt kommer ärva dessa egenskaper (Russell m.fl., 2016) kan ses som ett ekorrhjul svårt att bryta.

Vidare fann vi i vår studie att behandling av barn med svår ADHD skulle kunna leda till mindre risk för ett kriminellt leverne (Knecht m.fl., 2015; Fletcher & Wolfe, 2009) vilket i sin tur skulle kunna tolkas som att Moderaternas förslag att ADHD-screena barn i utsatta områden skulle kunna vara gångbart som en preventiv åtgärd. Detta behöver dock vägas mot att insatsen skulle kunna leda till en stigmatiserande effekt mot en grupp individer som kanske redan upplever att de avviker från normer eftersom de bor i ett visst område. Just stigmatiseringsprocessen relaterat till ADHD eftersöker Walker m.fl. (2008) mer forskning om, eftersom det är av stor vikt att kunna bryta den. Att enbart ADHD-screena barn bosatta i socioekonomiskt svaga områden skulle kunna spä på den vi-mot-dem känsla som kanske

infinner sig hos dessa individer. Barn och unga som upplever ett avståndstagande av andra unga kan påverkas länge och det kan finnas med livet ut. Det kan också påverka så pass mycket att skollusten försvinner vilket kan leda till en ofullständig skolgång (Walker m.fl., 2008). Vidare fann Slobodin och Masalha (2020) i sin studie att rädslan för stigmatisering är en faktor som påverkar föräldrars benägenhet att söka hjälp för sitt barns ADHD. Bland annat uppgav föräldrarna att en orsak till att inte söka hjälp var att deras föräldraskap då skulle ifrågasättas. Genom att förbättra kunskapen hos föräldrar tidigt, exempelvis via barnavårdscentralen, finns möjlighet att bryta den stigmatisering som kan uppkomma. I ljuset av Moderaternas förslag är det därför viktigt att först se till att föräldrar till barn med ADHD, som kanske också själva har ADHD, först förstår vad en sådan diagnos innebär och hur man kan stötta sitt barn.

För att knyta an till ovan nämnda mening att behandla barns ADHD menar Almer och Mandel Sneum (2012) att den positiva effekt som kan uppnås länge varit känd. Många års forskning visar att behandling med medicin har en god effekt gällande symptomen vid ADHD och att det leder till ett mindre antisocialt beteende. Vidare påvisar forskningen att läkemedelsbehandling hos barn i skolan leder till bättre koncentration, ett minskat störande beteende samt en bättre samarbetsförmåga (Almer & Mandel Sneum, 2012). Dock är det viktigt att ha i åtanke att alla barn inte svarar på behandlingen samt att biverkningar såsom minskad matlust, huvudvärk och sömnsvårigheter kan uppstå. Vidare skriver författarna att många barn upplever att deras ADHD-symptom kvarstår i viss mån, därför blir det också viktigt att i samband med läkemedel bland annat också göra pedagogiska förändringar för barnen (Almer & Mandel Sneum, 2012). Om ADHD-behandling av barn i Sverige har eller skulle kunna få effekt eller om det skulle kunna ses som en brottspreventiv åtgärd får vara osagt, men sett till forskning runt om i världen verkar behandling ha effekt.

6.2 Slutsatser

Syftet med denna studie var att kartlägga sambandet mellan kriminalitet och ADHD med fokus på hur social utsatthet påverkar sambandet. Våra frågeställningar har genom uppsatsen besvarats och nedan presenteras slutsatserna som svar på respektive frågeställning.

6.2.1 Hur beskriver tidigare forskning sambandet mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet?

Både ADHD och social utsatthet – det vill säga föräldra/barn-relation, låg socioekonomisk status, bosatt i ett utsatt område, bristande skolgång och låg självkontroll - är riskfaktorer för utvecklandet av ett kriminellt beteende. Ett barn med ADHD och/eller som lever i social utsatthet kommer inte automatiskt att bli kriminell, men risken ökar. ADHD utmärks av hyperaktivitet, ouppmärksamhet och impulsivitet, symptom som kan öka risken för social utsatthet i det ekonomiska, samhällliga och familjevillkoret. Vidare visar forskningen att social utsatthet ökar risken för att utveckla symptom relaterade till ADHD och därmed också risken för kriminalitet (Andershed & Andershed, 2005; Wikström & Treiber, 2016; Barry & Gaines, 2008; Ungdomsstyrelsen, 2008; Russell m.fl., 2015). Därmed kan förhållandet mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet beskrivas som mycket komplex utan kausala förklaringsmodeller.

6.2.3 Vilka typer av social utsatthet beskrivs ha tydligast medierande påverkan på sambandet mellan ADHD och kriminalitet?

Social utsatthet av ekonomisk karaktär verkar ha tydligast effekt på sambandet ADHD och kriminalitet. Barn med ADHD tenderar i högre utsträckning än barn utan ADHD att växa upp i familjer med låg socioekonomisk status (Russell m.fl., 2016). Det finns också ett samband mellan socialt utsatta områden och kriminalitet där barn som växer upp i socialt utsatta områden har en ökad risk för att hamna i brottslighet (Andershed & Andershed, 2005). Vidare finns studier som indikerar att föräldrar till barn med ADHD och föräldrar med låg socioekonomisk status tenderar att brista i anknytning och i uppfostringsstrategier. Bristande uppfostringsstrategier kommer enligt Gottfredson & Hirschi (1990) generera låg självkontroll hos barnet, vilket i sin tur ökar risken för kriminalitet senare. Multimodal behandling av ADHD i form av både medicin och behandling av beteende kan minska risken för dålig anknytning och social utsatthet i familjevillkor och därmed också minska risken för utveckling av kriminellt beteende senare (Belcher, 2014; Barry & Gaines, 2008).

6.2.3 Baserat på ovanstående resultat, vilka slutsatser kan dras om hur verksamt ADHD-testning i utsatta områden skulle vara?

Givet det komplexa samband mellan ADHD, kriminalitet och social utsatthet som finns, är det oklart vilka effekter som ADHD-screening kommer ha på kriminalitet. Å ena sidan finns det ett samband mellan ADHD och kriminalitet som behöver tas på allvar, å andra sidan finns det uppenbar risk att ADHD-screening av barn i utsatta områden kan spä på stigma kring diagnosen. Detta kan dels göra att föräldrar och barn undviker hjälp och behandling, dels bidra till att resten av samhället utvecklar fördomar om att alla barn som lever i socialt utsatta områden har ADHD.

Om Moderaternas förslag skulle bli verklighet är det viktigt att detta åtföljs av en omfattande utbildningsinsats om ADHD och betydande resurstilldelning för välfärdssektorn. Kunskap om ADHD behöver ökas hos gemene man och diskuteras i kommuner, myndigheter och civilsamhället för att bryta den stigmatisering många med ADHD kan uppleva. En medvetenhet behöver också finnas gällande kostnader och organisering. Att screena barn i tusental är dyrt och så också den uppföljning och behandling som behöver ske hos varje enskilt barn som får en diagnos. Lägg där till de kostnader som också kommer uppstå i förskola och skola eftersom stödpedagoger och andra kunniga behöver anställas och utgöra en del i lärarlagen. För att förslaget ska kunna ses som genomförbart behövs också insikten att detta inte är något som sker över en natt, långsiktighet och adekvat stöttning för individer med diagnosen är att eftersträva.

Referenslista

Almer, G-M., & Mandel Sneum, M. (2012). *ADHD hos barn och vuxna*. Studentlitteratur.

Andershed, H., & Andershed, A. K. (2005). *Normbrytande beteende i barndomen*.

Förlagshuset Gothia AB.

Barry, L., & Gaines, T. (2008). Attention deficit hyperactivity disorder: Intervention as crime prevention. *The journal of behavior analysis of offender and victim treatment and prevention*, 1(2), 154-170. <https://doi.org/10.1037/h0100441>

Belcher, J. (2014). Attention deficit hyperactivity disorder in offenders and the need for early intervention. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 58(1), 27-40.

Borg Skoglund, L. (2022, 24 augusti). Tidig ADHD-screening räcker inte. *Forskning & Framsteg*. <https://fof.se/artikel/tidig-ADHD-screening-racker-inte/>

Brottsförebyggande rådet. (2016). *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden* (2016:20). <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2016-11-30-insatser-mot-brott-och-otrygghet-i-socialt-utsatta-omraden.html>

Brottsförebyggande rådet. (2023). *Socioekonomisk bakgrund och brott - en kunskapsöversikt*. <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2023-03-01-socioekonomisk-bakgrund-och-brott.html>

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod* (2:a uppl.). Gleerups utbildning.

Elklit, A., Murphy, S., Skovgaard, C., & Lausten, M. (2023). Physical violence against children with disabilities: A Danish national birth cohort prospective study. *European Journal of Psychotraumatology*, 14(1), 2-9. <https://doi.org/10.1080/20008066.2023.2173764>

Fan, L., Qing, W., & Wang, Y. (2022). Family Socioeconomic Status and Attention Deficit/Hyperactivity Disorder in Preschool Children: The Mediating Role of Executive Function. *Environmental Research and Public Health*, 19(18), 11608. doi: 10.3390/ijerph191811608.

Fletcher, J & Wolfe, B. (2009). Long-term consequences of childhood ADHD on criminal activities. *J Ment Health Policy Econ*, 12(3),119-138.

Forsberg, C., & Wengström, Y. (2016). *Att göra systematiska litteraturstudier*. Natur & Kultur.

Friberg, F. (2022). ”Att göra en litteraturöversikt av kvantitativ och kvalitativ forskning”. I: Friberg, F (red). *Dags för uppsats. Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 185-198). (4:e uppl). Studentlitteratur.

Knecht, C., de Alvaro, R., Martinez-Raga, J., & Balanza-Martinez, V. (2015). Attention-deficit hyperactivity disorder (ADHD), substance use disorders, and criminality: a difficult problem with complex solutions. *Int J Adolesc Med Health*, 27(2), 163-175. doi: 10.1515/ijamh-2015-5007.

Lindblad, S., Dahlberg, M. G., Reichenberg, M., & Samuelsson, K. (2023, 8 maj). Sverker Lindblad m.fl.: Screening av barn mot gängkriminalitet: ett tomtebloss i mörker. *Skola och samhälle*. <https://www.skolaochsamhalle.se/flode/skola/sverker-lindblad-m-fl-screening-av-barn-mot-gangkriminalitet-ett-tomtebloss-i-morker/>

Moderaterna. (2022). <https://moderaterna.se/stockholm/nyhet/forslag-snabbtest-for-ADHD-i-utsatta-omraden/>

Rowland S, A., Skipper J, B., Rabiner L, D., Qeadan, F., Cambell A, R., Naftel A, J., & Umbach M, D. (2018). Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD): Interaction between socioeconomic status and parental history of ADHD determines prevalence. *J Child Psychol Psychiatry*, 59(3), 213-222. doi: 10.1111/jcpp.12775.

Russell, A. E., Ford, T., Williams, R., & Russell, G. (2016). The Association Between Socioeconomic Disadvantage and Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD): A Systematic Review. *Child Psychiatry Hum Dev*, 47(3), 440-58. doi: 10.1007/s10578-015-0578-3.

Russell, A. E., Ford, T., & Russell, G. (2015). Socioeconomic Associations with ADHD: Findings from a Mediation Analysis. *PLoS One*, 10(6). doi: 10.1371/journal.pone.0128248.

Russell, G., Ford, T., Rosenberg, R., & Kelly, S. (2014). The association of attention deficit hyperactivity disorder with socioeconomic disadvantage: alternative explanations and evidence. *Journal of child psychology and psychiatry*, 55(5), 436-445.

Pettersson, A., Kjellin, D., & Palmqvist, T. (2020). Informationssökning vid översiktsstudier. I A. Åkerblom, A. Hellman, N. Pramling (Red.), *Metodologi - För studier i, om och med förskolan* (s. 242-269). Gleerups utbildning.

Sarnecki, J. (2014). *Introduktion till kriminologi*. Studentlitteratur.

Savolainen, J., Hurtig, T., Ebeling, H., Moilanen, I., Hughes, L., & Taanila, A. (2010). Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and criminal behaviour: the role of adolescent marginalization. *European journal of criminology*, 7(6), 442-459.

Slobodin, O & Masalha, R. (2020), Challenges in ADHD care for ethnic minority children: A review of the current literature. *Transcult Psychiatry*, 57(3), 468-483. doi: 10.1177/1363461520902885.

Socialstyrelsen. (2014). Stöd till barn, ungdomar och vuxna med ADHD - ett kunskapsstöd. Socialstyrelsen. <https://platform.who.int/docs/default-source/mca-documents/policy-documents/guideline/SWE-AD-17-01-GUIDELINE-2014-swe-Support-for-Children-Adults-Adolescents-with-ADHD.pdf>

Soltis, S. L., Probst, J., Xirasagar, S., Martin, A. B., & Smith, B. H. (2017). Diagnostic and Demographic Differences Between Incarcerated and Nonincarcerated Youth (Ages 6-15) With ADHD in South Carolina. *Journal of Attention Disorders*, 21(7), 554–560. <https://doi.org/10.1177/1087054713506746>

Thurén, T. (2019). *Vetenskapsteori för nybörjare*. (3 uppl.). Liber.

Ungdomsstyrelsen. (2008). *Att förstå utsatthet*. (2008:6). Ungdomsstyrelsens skrifter. <https://www.mucof.se/publikationer/att-forsta-utsatthet>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Virtanen, M., Lallukka, T., Alexanderson, K., Helgesson, M., Heikkilä, K., Ervasti, J., Pentti, J., Vahtera, J., Kivimäki, M., & Mittendorfer-Rutz, E. (2022). Clustering of social

disadvantage with attention-deficit/hyperactivity disorder in young adults: A register-based study in Sweden. *Scandinavian Journal of Psychology*, 63(4), 277-282. [https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/sjop.12814](https://doi.org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/sjop.12814)

Walker S, J., Coleman, D., Lee, J., Squire N, P., & Friesen J, B. (2008). Children's stigmatization of childhood depression and ADHD: magnitude and demographic variation in a national sample. *Child Adolesc Psychiatry*, 47(8), 912-920. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1097/CHI.0b013e318179961a>

Wikström, P. H., & Treiber, K. (2016). Social Disadvantage and Crime: A Criminological Puzzle. *The American behavioral scientist*, 60(10), 1232–1259. <https://doi.org/10.1177/0002764216643134>

Bilagor

Bilaga 1

Testsökningar i Scopus, ProQuest och Google Scholar.

Datum	Sökning	Begränsningar	Antal träffar
28/3-23	criminality AND ADHD	Scopus, engelska artiklar, 2020-2023	11
28/3-23	hyperactivity AND disorder AND medical AND delinquency	Scopus, engelska artiklar	53
28/3-23	"attention deficit" AND "hyperactivity disorder" AND ADHD AND delinquency OR crim*	Scopus, engelska artiklar, 2015-2023	561
28/3-23	"attention deficit" AND "hyperactivity disorder" AND ADHD AND delinquency OR crim* OR offen*	Criminology collection, engelska artiklar, peer reviewed, 2015-2023	70
28/3-23	crime AND ADHD	Criminal Justice, 2020-2022	11
28/3-23	crime AND ADHD	PsycInfo, 2020-2022	21
29/3-23	"attention deficit" AND "hyperactivity disorder" AND ADHD AND delinquency OR crim* AND "crime prevention"	Scopus, engelska artiklar, 2013-2023	6
30/3-23	"attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD AND association AND delinquency OR crim* OR offen*	Scopus, engelska artiklar, 2015-2023	179
30/3-23	"attention deficit hyperactivity disorder" OR ADHD AND delinquency OR crim* OR offen*	Scopus, engelska artiklar, 2015-2023	270

Bilaga 2

Slutgiltig sökning

Datum	Sökning	Begränsningar	Antal träffar totalt	Lästa relevanta abstracts	Valda artiklar
4/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND crim* OR delinquen*	Google Scholars två första sidor, engelska artiklar, alla år	20 900	15	2
4/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND crim* OR delinquen*	Scopus, peer reviewed, engelska artiklar, de tre första sidorna	1047	10	1
5/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND “socioeconomic disadvantage” OR sociodemogra* OR suburb*	Google Scholars två första sidor, engelska artiklar, alla år	5150	8	3
5/4-23	crim* OR delinquen* AND “attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND demogra* OR “socioeconomic disadvantage” OR sociodemogra* OR suburb*	Scopus, peer reviewed, engelska artiklar, alla år, de tre första sidorna	91	10	2
5/4-23	crim* OR delinquen* AND “attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND demogra* OR “socioeconomic disadvantage” OR sociodemogra* OR suburb*	Google Scholars två första sidor, engelska artiklar, alla år	18 100	10	1
5/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND crim* OR delinquen*	Proquest, peer reviewed, engelska	1525	14	3

		artiklar, alla år, de två första sidorna			
5/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND demogra* OR “socioeconomic disadvantage” OR sociodemogra* OR suburb*	Proquest, peer reviewed, engelska artiklar, alla år, de två första sidorna	2854	11	2
5/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND crim* OR delinquen* AND demogra* OR “socioeconomic disadvantage” OR sociodemogra* OR suburb	Proquest, peer reviewed, engelska artiklar, alla år, de två första sidorna	129	6	1
5/4-23	“attention deficit hyperactivity disorder” OR ADHD AND socioeconomic* OR demograp* AND stigmatization OR stigm*	Google Scholars två första sidor, engelska artiklar, alla år	24100	6	2
20/4-23	crim* OR delinquen* AND “social vulnerability” OR “social disadvantage”	Proquest, peer reviewed, engelska artiklar, alla år, de två första sidorna	440	4	1